

AKÜ FEMÜBİD 13(2013) 022001 (1-15)
10.5578/fmbd.6656

AKU J. Sci. Eng. 13 (2013) 022001 (1-15)

Araştırma Makalesi / Research Article

İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri ve Bunlara Etki Eden Faktörler (Afyonkarahisar İli Örneği)

İjlal OCAK¹, Deniz ÖZPINAR²

¹Yrd. Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: iocak@aku.edu.tr

²Afyonkarahisar İhsaniye Yukarı Tandırı İlkokulu Sınıf Öğretmeni, e-posta: ozpinardeniz@hotmail.com

Geliş Tarihi:23.10.2012; Kabul Tarihi: 03.07.2013

Özet

Bu çalışma, ilköğretim okulları 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerini tespit etmeyi ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini rastgele seçilen, Afyonkarahisar il, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan toplam 28 ilköğretim okulunda okumakta olan, 1002 4. ve 5. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi sürecinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırma testleri (Tukey, Tamhane's T2) kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi, (p<.05) olarak kabul edilmiştir. Elde edilen veriler tablo aracılığı ile açıklanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin düşünceleri; sınıf, cinsiyet, baba ve annelerinin öğrenim durumları, meslekleri, gelir durumları ve öğrencilerin yaşadıkları yerler bakımından anlamlı farklılık göstermektedir.

Anahtar kelimeler

İlköğretim Öğrencileri;
Çevre Sorunları; Görüş.

Primary School's 4th and 5th Class Student's Thoughts To The Environment Problems and The Factors Affecting Them (Afyonkarahisar Sample)

Abstract

This study aims to identify and evaluate the 4th and 5th grade students thoughts on problems of the environment. Sample group consists of 1002 4th and 5th grade students randomly chosen from 28 primary schools in Afyonkarahisar's city center, its districts, towns, and villages. During the process of analyzing the data obtained from the study, the frequency, the percentage, the arithmetic average, the standart deviation, the t-test, the one-way analysis of variance (ANOVA) and the multiple comparison tests (Tukey, Tamhane's T2) had been used. Level of significance in statistical analyses were considered as (p<.05). The data obtained through charts were explained. According to the findings of this study, the thoughts of students have shown significant differences mainly parallel to their class, gender, parent's education level, jobs, income status and their residences.

Key words

Elementary Education
Students; Environment
Problems; idea.

© Afyon Kocatepe Üniversitesi

1.Giriş

Gelişen ve değişen dünya düzeninde insanların daha refah, daha uzun ve sağlıklı yaşam sürdürebilmeleri, içinde yaşadıkları çevre koşulları ile doğru orantılıdır. Bu orantının gelişmekte olan ülkemiz içinde büyük önemi vardır. Sanayileşen, nüfus artış hızı pozitif yönde ilerleyen, nüfus artışına bağlı konut ihtiyacı artan, yerleşim yerleri büyüyen ve gelişen ülkemizde, çevreden alınan ne derece çevreye geri verildiği, üzerinde durulması gereken bir konudur.

İnsanlar yaşamlarını devam ettirebilmek için toplum içinde yaşamaya gereksinim duymuştur.

Toplumsal yaşam bireyin yaşamına kolaylıklar sağlayan öğeler getirdiği gibi, zorlaştıran yanları da içermektedir. Toplumsal yaşam; giderek sayıları artan ve buna bağlı olarak çeşitlenen gereksinimleri olan bireylerin daha ileri teknolojileri üretmelerine, daha önce tarımsal üretim alanı olan bölgeleri yerleşim alanı olarak kullanmalarına, sınırlı kaynakları tüketmelerine, yaşadıkları ortamları kimi zaman onarılmaz biçimde kirletmelerine ve doğal kaynakları yok etmelerine neden olmaktadır (Türküm, 2006). Oysa insanoğlunun içinde yaşadığı ve her türlü imkânından yararlandığı çevresini, diğer canlıları ve gelecek nesilleri de düşünerek koruması gerekmektedir. Ancak akli ve mantığı ile evrendeki diğer canlılardan ayrılan insan, yaşadığı

yeri olduğu gibi muhafaza etmek yerine, onu başka canlılar için yaşanmaz bir yer haline getirecek şekilde tahrip etme, hatta yok etme eğilimi içindedir (Bozkurt, 2001). Bu bozulmaların önüne geçebilmek için, doğadan alınan kadar, yine doğaya kazandırmak koşulu ile tek yönlü yani dönüşümsüz, dengiyi bozmadan, çevreden alınanın yine aynı özellikte verilmesi gerekmektedir. Doğal dengenin kurulmasına imkân ve zaman bırakıldığında yine kendi kendini yenileyebilir, eksilen bileşenini telafi edebilir (Doğan, 2003). Aksi halde çevrenin doğal yapısının ve bileşiminin bozulması, değişmesi ve böylece insanların olumsuz yönde etkilenmesi gibi sonuçlar ortaya çıkar ki bu da çevre kirliliğidir (Kızılaslan, 2005).

Çevre sorunlarının en genel anlamda, toplumların üretim ve tüketim etkinliklerini doğal çevreyi dikkate almadan gerçekleştirme olmalarından kaynaklandığı söylenilebilir. Ülkeler düzeyinde toplumların çevre üzerinde yarattığı baskılar irdelendiğinde ise bu baskıların nedenlerinin ve düzeylerinin farklı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar bir ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile çevreye ilişkin sorunlarının nedenleri, nitelikleri ve boyutları arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir (Dedeler, 1997). Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde rastlanan çevre sorunlarının ortaya çıkış nedenleri, biçimleri, etkileri ve boyutları birbirinden farklılık gösterir. Gelişmiş ülkelerde çevre sorunları zenginlikten doğan sorunlar iken, az gelişmiş ülkelerdeki sorunlar ise yoksulluktan kaynaklanır. Gelişmiş ülkelerin ulaştığı gelir düzeyi, yaptıkları üretim ve tüketim miktarının bir ölçüsüdür. Bu ülkelerde ortaya çıkan çevre sorunları da üretim ve tüketime dayanmakta olan çevre sorunlarıdır. Az gelişmiş ülkelerde ise çevre sorunları, düşük gelir düzeyi, geri kalmış teknolojiyi kullanma ya da yetersiz üretim nedeni ile ortaya çıkan sorunlardır (Özdemir, 1987).

İnsanlığın var olmasıyla insan ve çevre etkileşimi başlamış, günümüze kadar devam etmiş ve bundan sonra da devam edecek bir süreç oluşmuştur. Bu etkileşimde insanların çevreden etkilenmesi ve çevrenin insanları etkilemesi söz konusu olmuştur. İnsanların çevreyi olumsuz yönde etkilemesi çevre sorunlarının çıkmasına sebep olmuş, doğal denge bozulmaya başlamıştır. Çevre ile sürekli ve karşılıklı bir etkileşim içinde olan insanın çevre bilinci ile hareket etmesi, bu konuda aldığı eğitim ve yaşamış

olduğu deneyimler ile şekillenir. İnsanda çevre bilincinin oluşması da gerek aile içi plansız, gerekse resmi kurumlarda alınan planlı eğitim ile belirlenir.

Kişinin sahip olduğu hakları kullanabilmesi için her konuda olduğu gibi çevre hakları konusunda da bilinçlendirilmesi gerekir. Kişinin çevresini koruyabilmek, temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını kullanabilmek için önce temiz ve sağlıklı bir çevrenin nasıl olduğunu bilmesi ve bunun sağlıklı olmayan bir çevre ile olan ilişkilerini, farklılıklarını inceleyebilir bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Bu kapsamda örgün eğitim sistemi içinde çevre için eğitim programları ciddiyetle ve gerçekçi bir yaklaşımla ele alınmalı ve uygulanmalıdır (Anonim, 2007). Bireyin bir davranış değişikliğini sürekli göstermesi, o davranışı kazandığının bir göstergesi olarak kabul edilir. Çocukların çevrelerini korumaları ve temiz tutmaları için önce yaşadıkları yerdeki çevre sorunlarını belirlemeleri, bunları ortadan kaldırmak için çözüm yolları aramaları ve çözülen bu problemlerin kalıcı olması için çaba harcamaları gerekmektedir (Badem, 2010).

2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı; ilköğretim birinci kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerini belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için de öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirilmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda okullarda verilen çevre eğitiminin amaçlarına ne derecede hizmet ettiğine ve öğrencilerin çevre sorunlarına yaklaşımlarına ışık tutulmaya çalışılmaktadır.

3. Yöntem

Araştırmada genel tarama modeli benimsenmiştir. "Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir" (Karasar, 2006). Bu araştırmanın çalışma evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ili sınırları içerisindeki ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Afyonkarahisar ili sınırları içerisindeki 4. ve 5. sınıfta okumakta olan 1002 ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Özellikleri

Sınıf	(f)	(%)
4. Sınıf	508	50,7
5. Sınıf	494	49,3
Toplam	1002	100
Cinsiyet	(f)	(%)
Kız	491	49
Erkek	511	51
Toplam	1002	100
Yaşadıkları Yer	(f)	(%)
İl	471	47
İlçe	73	7,3
Kasaba	236	23,6
Köy	222	22,2
Toplam	1002	100

Bu araştırmada elde edilen veriler araştırma kapsamında geliştirilen "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri" ölçeği aracılığı ile toplanmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin dağılımını belirlemek için frekans, yüzde ve aritmetik ortalama; değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi ($p < .05$) olarak kabul edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler arasında Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin yanı sıra ebeveynlerinin de bilgileri geliştirilen ölçek aracılığı ile toplanmıştır. Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin özellikleri ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Ebeveynlerin Özellikleri

Babanın Eğitim Düzeyi	(f)	(%)
Okuryazar	88	8,8
İlkokul Mezunu	388	38,7
Ortaokul Mezunu	154	15,4
Lise Mezunu	191	19,1
Üniversite Mezunu	153	15,3
Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	28	2,8
Toplam	1002	100
Annenin Eğitim Düzeyi	(f)	(%)
Okuryazar	158	15,8
İlkokul Mezunu	531	53
Ortaokul Mezunu	107	10,7
Lise Mezunu	100	10
Üniversite Mezunu	88	8,8
Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	18	1,8
Toplam	1002	100
Babanın Meslek Durumu	(f)	(%)
Memur	172	17,2
İşçi	323	32,2
Çiftçi	166	16,6
Esnaf/Tüccar	110	11
Serbest Meslek	223	22,3
Çalışmıyor	8	0,8
Toplam	1002	100
Annenin Meslek Durumu	(f)	(%)
Memur	79	7,9
İşçi	25	2,5
Çiftçi	10	1
Esnaf/Tüccar	5	0,5
Serbest Meslek	24	2,4
Çalışmıyor	859	85,7
Toplam	1002	100
Babanın Gelir Durumu	(f)	(%)
0-500 TL	400	39,9
500 TL - 1000 TL	276	27,5
1000 TL - 1500 TL	170	17
1500 TL - 2000 TL	70	7
2000 TL - 2500 TL	37	3,7
2500 TL - Üstü	49	4,9
Toplam	1002	100
Annenin Gelir Durumu	(f)	(%)
Geliri Yok	857	85,5
0-500 TL	31	3,1
500 TL - 1000 TL	43	4,3
1000 TL - 1500 TL	43	4,3
1500 TL - 2000 TL	15	1,5
2000 TL - 2500 TL	8	0,8
2500 TL - Üstü	5	0,5
Toplam	1002	100

3.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ili sınırları içerisindeki ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Afyonkarahisar ili sınırları içerisindeki 4. ve 5. sınıfta okumakta olan 1002 ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Dağıtılan 1250 anketten, 128 anket toplanamamış, 120 anket de yönergeye uygun doldurulmadığı için analize dahil edilmemiştir. Bu nedenle 1002 anket işleme alınmaya uygun görülmüştür. Araştırmanın evrenine bağlı olarak nicel ve nitel veri toplama yöntemleri bir arada kullanıldığından, örneklem seçimi de bu doğrultuda yapılmıştır.

3.2. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada elde edilen veriler araştırma kapsamında geliştirilen “Öğrencilerin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşüncelerini Belirlemeye Yönelik Anket” aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmada, öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla geliştirilen anket (EK.1) iki bölümden oluşmaktadır. Ölçütler yazılırken maddelerin açık, anlaşılır olmasına ve her maddenin ayrı bir düşüncüyü yansıtabilecek olmasına dikkat edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri ölçeğinin uygulanması ve toplanması tamamlandıktan sonra, ölçekler tek tek numaralandırılmıştır. Ölçeklerin çalışma evreni ve örneklemine ilişkin dağılımını tespit etmek amacıyla ölçeklerin dökümü yapılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlemesi sürecinde istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri ve görüşlerini betimlemek için frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, tablo ve grafikler yardımıyla desteklenip yorumlanmıştır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla; “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle

Katılmıyorum” şeklinde belirttikleri sorunların düzeylerini belirlemeye yönelik frekans (f), yüzde (%) ve aritmetik ortalama (X) değer aralıkları belirlenmiştir. Bu süreçte ölçekte yer alan her maddeye verilebilecek en büyük değer ile en küçük değer aralığından yararlanılmış ve ortalaması hesaplanmıştır. Araştırma aracı olarak “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Görüşleri Ölçeği” için kullanılan puan aralıkları ise görüşlerin düzeyi ve derecesi Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Düşüncelerinin Düzeyi, Derecesi ve Puan Aralıkları

DÜŞÜNCE DÜZEYİ	DERECESİ	PUAN ARALIĞI
Kesinlikle Katılıyorum	5	4,20 – 5,00
Katılıyorum	4	3,40 – 4,19
Kararsızım	3	2,60 – 3,39
Katılmıyorum	2	1,80 – 2,59
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,00–1,79

“İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri” ölçeğinin birinci bölümünde yer alan kişisel bilgilerin frekans ve yüzde dağılımı istatistiksel olarak analiz edilerek tablo ve grafikler aracılığı ile aktarılmıştır. İkinci bölümde yer alan “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşünceleri” anket maddelerinin aritmetik ortalama, standart sapma, puan aralığı ve düzeyi analiz edilerek tablo ve grafiksel dağılımları oluşturulmuştur. Aynı zamanda öğrencilerin görüşlerine göre, görüş düzeyleri kişisel bilgiler dikkate alındığında farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Yapılan analizler sırasında kişisel bilgiler, ikili değişken grubundan oluşmaktaysa; “t testi”, ikiden fazla değişken grubundan oluşmaktaysa; “tek yönlü varyans analizi (ANOVA)” kullanılarak çözümlenmiştir. Anlamli fark taşıyan grupların kaynağını belirleyebilmek için de “Tukey HSD ve Tamhane’s T2 Testi”nden yararlanılmıştır. Yapılan istatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi, (p<.05) olarak kabul edilmiştir.

4. Bulgular ve Tartışma

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin frekans ve yüzdelik dağılımı nasıldır?” Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşüncelere ilişkin dağılım Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Çevre Sorunları Hakkındaki Düşüncelerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

Madde No	Maddeler	N	X	Ss	Görüş Düzeyi
1	Okulumuzda yapılacak olan çevre temizliği ile ilgili çalışmalarda yer almaktan zevk duyuyorum.	1002	4,46	.86	Kesinlikle Katılıyorum
2	Çevre bilincinin oluşması için bizlere düşecek görevleri gönüllü olarak yerine getirmeliyim.	1002	4,53	.75	Kesinlikle Katılıyorum
3	Çevre sorunlarına ve alınabilecek önlemlere ders kitaplarında daha çok önem verilmeli.	1002	4,28	.99	Kesinlikle Katılıyorum
4	Okulumuzda sınıf ve koridorlarda çevre bilincini uyandıran afiş ve sloganlar yer almalı.	1002	4,36	.92	Kesinlikle Katılıyorum
5	Bir ürünün çevre kirliliğine sebep olduğunu bildiğim halde fiyatı ucuz olduğu için o ürünü tercih ederim.	1002	3,70	1,44	Katılıyorum
6	Nüfusun artması, çevre sorunlarının da artmasına neden olur.	1002	3,75	1,27	Katılıyorum
7	Şehirlerde gecekondulaşma, bir çevre sorunu değildir.	1002	3,18	1,46	Kararsızım
8	Çevre temizliği sadece belediye işçileri ve çöpçülerin görevidir.	1002	3,37	1,62	Kararsızım
9	Ormanların arttırılması hava kirliliğini azaltabilir.	1002	4,23	1,17	Kesinlikle Katılıyorum
10	Trafiğe çıkan araç sayısının artması hava kirliliğini artırır.	1002	4,06	1,26	Katılıyorum
11	Fabrikaların fazla olduğu şehirlerde hava kirliliği daha fazladır.	1002	4,30	1,09	Kesinlikle Katılıyorum
12	Kullanılmış pil, saat, plastik gibi maddeler toprağı kirletir.	1002	4,21	1,12	Kesinlikle Katılıyorum
13	Suların kirlenmesi suda yaşayan canlılara da zarar verir.	1002	4,44	1,02	Kesinlikle Katılıyorum
14	Suların kirlenmesinde fabrika ve evlerden atılmadan bırakılan suların büyük etkisi vardır.	1002	4,16	1,07	Katılıyorum
15	Su kaynaklarının aşırı israfı da en az kirlilik kadar ciddi bir sorundur.	1002	4,30	1,04	Kesinlikle Katılıyorum
16	Çevreyi kirleten fabrikaların kapatılması buralarda çalışan insanların aç kalmasına sebep olur.	1002	2,19	2,03	Katılmıyorum
17	Gemiler ve diğer deniz araçlarının kullanılması denizlerin kirlenmesine neden olur.	1002	3,39	1,37	Kararsızım
18	Balık yetiştirilen çiftlikler su kirliliğine sebep olmaktadır.	1002	3,12	1,39	Kararsızım
19	Erozyon sonucu sulara taşınan topraktaki atık maddeler sulara karışarak suları da kirletir.	1002	4,17	1,09	Katılıyorum
20	Kirli sularla yetişen deniz canlılarının tüketilmesinde bir sakınca yoktur.	1002	3,69	1,45	Katılıyorum
21	Tarımla mücadele ilaçları toprağı zarar verir.	1002	3,72	1,29	Katılıyorum
22	Tarımla uğraşan insanların eğitilmesi toprak kirlenmesini engelleyebilir.	1002	4,00	1,11	Katılıyorum
23	Erozyon toprak kirlenmesini hızlandıran bir nedendir.	1002	3,85	1,17	Katılıyorum
24	Büyük şehirlerden toplanan atıkların şehir dışındaki boş arazilere bırakılması toprak kirlenmesini hızlandırır.	1002	4,11	1,12	Katılıyorum
25	Trafik yoğunluğu gürültü kirliliğini arttıran bir etkidir.	1002	4,22	1,08	Kesinlikle Katılıyorum
26	Yüksek sesli müzik gürültü kirliliğine sebep olmaz.	1002	3,47	1,56	Katılıyorum
27	Gürültü kirliliğini azaltmak için kirliliğe sebep olan iş yerleri şehir dışına taşınmalıdır.	1002	3,64	1,28	Katılıyorum
28	Sokak aralarında dolaşan seyyar satıcılar gürültü kirliliğine sebep olmamaktadır.	1002	3,00	1,47	Kararsızım
29	İnsanların doğal kaynakları savurganca kullanmaya hakkı vardır.	1002	3,35	1,58	Kararsızım
30	Fen ve Teknoloji dersindeki çevre ile ilgili konular, çevre bilincinin oluşması için yeterlidir.	1002	2,64	1,36	Kararsızım
31	Fen ve Teknoloji dersindeki çevre ile ilgili etkinlikler yeterli değildir.	1002	3,53	1,28	Katılıyorum
32	Ülkemiz küresel ısınmadan fazla etkilenmeyecektir.	1002	3,33	1,44	Kararsızım

Tablo 4 incelendiğinde İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin ölçekte yer alan maddelerin madde numaralarına göre sıralandığı görülmektedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri Afyonkarahisar ili örneği kapsamında genel anlamda nitel karşılıkta "katılıyorum" düzeyinde olduğu görülmektedir

($X=3,77$). Öğrencilerin ölçekte geçen maddelere genel anlamda verdikleri "Katılıyorum" görüşünün en önemli nedeni olarak, ölçeğin hazırlanırken mevcut ilköğretim programında yer alan ve öğrenciye kazandırılması hedeflenen olumlu ifadelerin ölçekte yer almasından kaynaklanması düşünülebilir. Öğrencilerin genel anlamda verdikleri "Katılıyorum" görüşünü göstermeleri,

verilen eğitimin etkililiği ve hedeflerin araştırmada yer alan öğrenciler tarafından kazanıldığı görüşünü desteklemektedir.

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında sınıf açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrencilerin sınıfları bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan t-testi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Sınıf	N	X	Ss	Sd	t	p
4. Sınıf	508	74,04	8,85	1000	-5,311	.000
5. Sınıf	494	76,97	8,62	1000	-5,311	.000

Tablo 5 incelendiğinde İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinde, sınıf değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=-5,31$ $p<.05$). 5. sınıf öğrenci düşüncelerinin ($X=76,97$), 4. sınıf öğrencilerinin düşüncelerine ($X=74,04$) göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin sınıfları ilerledikçe, çevreye karşı daha olumlu görüş oluşturdıkları yorumu çıkartılabilir. Görümlü (2003)’nün “Liselerde Çevreye Karşı Duyarlılığın Oluşturulmasında Çevre Eğitiminin Önemi” adlı çalışmasından çıkan öğrencilerin yaşlarının büyümesi ile çevreye karşı daha olumlu tutum sergiledikleri sonucu, bu yorumu desteklemektedir.

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrencilerin cinsiyetleri bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan t-testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	t	p
Kız	491	76,37	8,99	1000	3,114	.002
Erkek	511	74,63	8,65	1000	3,114	.002

Tablo 6 incelendiğinde İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinde, cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t=3,114$ $p<.05$). Kız öğrencilerin düşüncelerinin ($X=76,37$), Erkek öğrencilerin düşüncelerine ($X=74,63$) göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Buradaki benzer sonuçlar farklı araştırmacılar tarafından da ortaya konulmuştur.

Tican (1996) yaptığı “Ortaokul Sekizinci Sınıf Fen Bilgisi Programına Entegre Edilen Hava Koruma Ünitesinin Öğrencilerin Hava ve Çevre ile İlgili Tutumlarının Etkisi Üzerine Bir Pilot Çalışma” adlı araştırmada kız öğrencilerin hava ve çevre kirliliği konusunda erkek öğrencilere oranla daha duyarlı olduklarını belirtmiştir. Hampel ve ark. (1994) yaptıkları “Kentlerde ve Şehirlerde Yaşayan Gençlerin Çevresel Bilinçleri Arasındaki Farklar” adlı çalışmada kızların erkeklere göre daha olumlu çevre tutumlarına sahip olduğunu belirtmişlerdir. Özdemir (2003)’de İzmir il sınırlarındaki 1000 sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde yürüttüğü “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Bilinçlerinin Araştırılması” adlı çalışmasında, kız öğrencilerin çevre bilgisi düzeylerini erkeklere oranla daha yüksek ve önemli seviyede farklı bulmuştur.

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında öğrencinin babasının öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” Bu araştırma sorusu ile ilgili olarak İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden babalarının öğrenim durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Babanın Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	8758,906	5	1751,781	25,022	.000*
Gruplar içi	69729,990	996	70,010		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 7 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin öğrenci velilerinden babalarının öğrenim durumları bakımından anlamlı bir farklılık

oluşturdukları görülmektedir ($F=25,022$ $p=.000$ $p<.05$). Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı ve hangi grup lehine olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Babanın Öğrenim Durumlarına İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Öğrenim Durumu (Baba)	Ortalama Fark	Sd	p	Anlamlı Fark
Okuryazar	İlkokul Mezunu	-1,9415	.98793	,363	1-4
	Ortaokul Mezunu	-2,3803	1,11811	,273	1-5
	Lise Mezunu	-5,4683	1,07801	,000*	1-6
	Üniversite Mezunu	-9,0162	1,11944	,000*	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-10,1907	1,81547	,000*	
İlkokul Mezunu	Okuryazar	1,9415	.98783	,363	2-4
	Ortaokul Mezunu	-.4388	.79690	,994	2-5
	Lise Mezunu	-3,5268	.73958	,000*	2-6
	Üniversite Mezunu	-7,0747	.79876	,000*	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-8,2493	1,63731	,000*	
Ortaokul Mezunu	Okuryazar	2,3803	1,11811	,273	3-4
	İlkokul Mezunu	.4388	.79690	,994	3-5
	Lise Mezunu	-3,0880	.90618	,000*	3-6
	Üniversite Mezunu	-6,6359	.95509	,000*	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-7,8105	1,71900	,000*	
Lise Mezunu	Okuryazar	5,4683	1,07801	,000*	4-1
	İlkokul Mezunu	3,5268	.73958	,000*	4-2
	Ortaokul Mezunu	3,0880	.90618	,009*	4-3
	Üniversite Mezunu	-3,5479	.90781	,001*	4-5
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-4,7224	1,69319	,060	
Üniversite Mezunu	Okuryazar	9,0162	1,11944	,000*	5-1
	İlkokul Mezunu	7,0747	.79876	,000*	5-2
	Ortaokul Mezunu	6,6359	.95509	,000*	5-3
	Lise Mezunu	3,5479	.90781	,001*	5-4
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-1,1746	1,71987	,984	
Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	Okuryazar	10,1907	1,81547	,000*	6-1
	İlkokul Mezunu	8,2493	1,63731	,000*	6-2
	Ortaokul Mezunu	7,8105	1,71900	,000*	6-3
	Lise Mezunu	4,7224	1,69319	,060	
	Üniversite Mezunu	1,1746	1,71987	,984	

(1: Okuryazar, 2:İlkokul Mezunu, 3:Ortaokul Mezunu, 4:Lise Mezunu, 5:Üniversite Mezunu, 6:Yüksek Lisans/Doktora Mezunu)

Tablo 8 incelendiğinde babası lise ($X=77,13$), üniversite ($X=80,68$) ve Yüksek Lisans/Doktora ($X=81,85$) mezunu olan öğrenciler ile babası okuryazar ($X=71,66$) olan ve babası ilkokul mezunu ($X=73,60$) ve ortaokul mezunu ($X=74,04$) olan

öğrenciler arasında; babası lise, üniversite ve yüksek lisans/doktora mezunları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı şekilde babası üniversite mezunu olan öğrenciler ile babası lise mezunu olan öğrenciler arasında da; babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buradan hareketle; babası yüksek lisans/doktora, üniversite ve lise mezunu olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan ve babası okuryazar olan öğrencilerin düşüncelerine oranla daha olumludur yorumu yapılabilir. Yine aynı şekilde babası üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri de babası lise mezunu olan öğrencilerin düşüncelerinden daha olumludur.

Kızılhasan (2005) yaptığı araştırmada bireylerin eğitim düzeylerinin yükseldikçe, çevre bilinç düzeylerinin de yükseldiğini saptamıştır. Bu doğrultuda eğitim seviyesi artan bireylerin, velisi oldukları öğrencilerinde çevre bilincinin olumlu yönde gelişeceği yorumuna varılabilir. “İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında annenin öğrenim durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden annelerinin öğrenim durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	7599,090	5	1519,818	21,353	.000*
Gruplar içi	70889,806	996	71,175		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 9 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden annelerinin öğrenim durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir (F=21,352 p=.000 p<.05). Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı ve hangi grup lehine olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Annenin Öğrenim Durumuna İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Öğrenim Durumu (Anne)	Ortalama Fark	Sd	p Anlamlı Fark	
Okuryazar	İlkokul Mezunu	-2,8733	.76453	,002*	1-2
	Ortaokul Mezunu	-4,3458	1,05625	,001*	1-3
	Lise Mezunu	-7,2539	1,07806	,000*	1-4
	Üniversite Mezunu	-9,4479	1,12217	,000*	1-5
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-10,6087	2,09872	,000*	1-6
İlkokul Mezunu	Okuryazar	2,8733	.76453	,002*	2-1
	Ortaokul Mezunu	-1,4724	.89399	,567	2-4
	Lise Mezunu	-4,3805	.91966	,000*	2-5
	Üniversite Mezunu	-6,5746	.97100	,000*	2-6
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-7,7354	2,02192	,002*	
Ortaokul Mezunu	Okuryazar	4,3458	1,05625	,001*	3-1
	İlkokul Mezunu	-1,4724	.89399	,567	3-5
	Lise Mezunu	-2,9081	1,17343	,131	3-6
	Üniversite Mezunu	-5,1022	1,21408	,000*	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-6,2630	2,14926	,042*	
Lise Mezunu	Okuryazar	7,2539	1,07806	,000*	4-1
	İlkokul Mezunu	4,3805	.91966	,000*	4-2
	Ortaokul Mezunu	2,9801	1,17343	,131	
	Üniversite Mezunu	-2,1940	1,23310	,480	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-3,3549	2,16007	,630	
Üniversite Mezunu	Okuryazar	9,4479	1,12217	,000*	5-1
	İlkokul Mezunu	6,5746	.97100	,000*	5-2
	Ortaokul Mezunu	5,1022	1,21408	,000*	5-3
	Lise Mezunu	2,1940	2,23310	,480	
	Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	-1,1608	2,18242	,995	
Yüksek Lisans/Doktora Mezun	Okuryazar	10,6087	2,09872	,000*	6-1
	İlkokul Mezunu	7,7354	2,02192	,002*	6-2
	Ortaokul Mezunu	6,2630	2,14926	,042*	6-3
	Lise Mezunu	3,3549	2,16007	,630	
	Üniversite Mezunu	1,1608	2,18242	,995	

(1:Okuryazar, 2:İlkokul Mezunu, 3:Ortaokul Mezunu, 4:Lise Mezunu, 5:Üniversite Mezunu, 6:Yüksek Lisans/Doktora Mezunu)

Tablo 10 incelendiğinde annesi yüksek lisans/doktora (X=82,36), üniversite (X=81,20), lise (X=79,01), ortaokul (X=76,1) ve ilkokul (X=74,63) mezunu olan öğrenciler ile annesi okuryazar (X=71,75) olan öğrencilerin arasında; annesi yüksek lisans/doktora, üniversite, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı şekilde annesi yüksek lisans/doktora (X=82,36), üniversite (X=81,20) ve lise (X=79,01) mezunu olan öğrenciler ile annesi ilkokul mezunu (X=74,63) olan öğrenciler arasında; annesi yüksek lisans/doktora, üniversite ve lise mezunu olanların lehine ve annesi yüksek lisans/doktora (X=82,36) ve üniversite (X=81,20) mezunu olanlar ile annesi ortaokul (X=76,1)

mezun olanlar arasında da annesi yüksek lisans

/doktora ve üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Anneleri yüksek lisans/doktora, üniversite, lise, ortaokul ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, annesi okuryazar olan öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumludur. Anneleri yüksek lisans/doktora, üniversite ve lise mezunu olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumludur. Anneleri yüksek lisans/doktora ve üniversite mezunu olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri de annesi ortaokul mezunu

olan öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumludur. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin annelerin öğrenim durumları ile öğrencilerdeki çevre sorunlarına yönelik düşüncelerde paralellik göstermektedir. Annenin öğrenim düzeyinin yükselmesi, öğrencinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin de olumlu yönde yükselmesini sağlamaktadır.

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında babanın meslek durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” Bu araştırma sorusu ile ilgili ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden babalarının meslek durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Babanın Meslek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6884,268	5	1376,854	19,152	.000*
Gruplar içi	71604,628	996	71,892		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 11 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden babalarının meslek durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir (F=19,152 p=.000 p<.05). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ve hangi yöne doğru olumlu olduğunu saptamak için yapılan Tamhane’s T2 testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Babanın Meslek Durumuna İlişkin Tamhane’s T2 Analizi Sonuçları

Gruplar	Meslek (Baba)	Ortalama Fark	Sd	p	Anlamlı Fark
Memur	İşçi	7,0992	.72562	,000*	1-2
	Çiftçi	7,6897	.87351	,000*	1-3
	Esnaf/Tüccar	5,2498	1,02237	,000*	1-4
	Serbest Meslek	5,6285	.78909	,000*	1-5
	Çalışmıyor	2,8507	2,94689	,965	
	İşçi	Memur	-7,0992	.72562	,000*
Çiftçi		.5905	.84072	1,000	
Esnaf/Tüccar		-1,8494	.99451	,633	
Serbest Meslek		-1,4707	.75263	,546	
Çalışmıyor		-4,2485	2,03312	,667	
Çiftçi		Memur	-7,6897	.87351	,000*
	İşçi	-.5909	.84072	1,000	
	Esnaf/Tüccar	-2,4399	1,10703	,352	
	Serbest Meslek	-2,0612	.89607	,284	
	Çalışmıyor	-4,8390	2,09047	,511	
	Esnaf / Tüccar	Memur	-5,2498	1,02237	,000*
İşçi		1,8494	.99451	,633	
Çiftçi		2,4399	1,10703	,352	
Serbest Meslek		.3787	1,04172	1,000	
Çalışmıyor		-2,3991	2,15691	,994	
Serbest Meslek		Memur	-5,6285	.78909	,000*
	İşçi	1,4707	.75263	,546	
	Çiftçi	2,0612	.89607	,284	
	Esnaf/Tüccar	-.3787	1,04172	1,000	
	Çalışmıyor	-2,7778	2,15691	,972	
	Çalışmıyor	Memur	-2,8507	2,04689	,965
İşçi		4,2485	2,03312	,667	
Çiftçi		4,8390	2,09047	,511	
Esnaf/Tüccar		2,3991	2,15691	,994	
Serbest Meslek		2,7778	2,05662	,972	

(1:Memur, 2:İşçi, 3:Çiftçi, 4:Esnaf/Tüccar, 5:Serbest Meslek 6:Çalışmıyor)

Tablo 12 incelendiğinde öğrenci velilerinden babasının mesleği memur (X=80,9) olanların lehine, babasının mesleği işçi (X=73,8), çiftçi (X=73,21), Esnaf/Tüccar (X=75,65) ve Serbest Meslek (X=75,27) olan öğrencilere göre bir anlam farklılığı olduğu görülmektedir. Yani babasının mesleği

memur olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, babasının mesleği işçi, çiftçi, esnaf/tüccar ve serbest meslek olan öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumludur.

Şama (1997) çalışmasında, uygulamış olduğu “Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutum Ölçeği” ile öğrencilerin babasının meslek grubu yükseldikçe, öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına bakış düzeyinin de olumlu yönde yükseldiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda mesleki statü ile toplumsal saygınlık arasında ilişki kurulabileceğini, saygınlığa bağlı olarak yaşanan sokak, mahalle kent gibi çevrelerin de değişebileceğini açıklamıştır.

Dolayısıyla bazı gereksinimlerini doyummuş (ör: barınma, güvenlik) kentsel toplumlara, kırsal alan ya da geçkonduda yaşayanların çevre değerlerine gösterdikleri tutumların farklı olacağını belirtmiştir. Özdemir (2003) araştırmasında öğrencilerin babalarının meslek düzeyi arttıkça öğrencilerin çevre bilgisi puanlarının olumlu yönde arttığını belirlemiştir.

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında annenin meslek durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?” Bu araştırma sorusuna ilişkin ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki

düşüncelerinin öğrenci velilerinden annelerinin meslek durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Annenin Meslek Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	3302,620	5	660,524	8,750	.000*
Gruplar içi	75186,276	996	75,488		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 13 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden annelerin meslek durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir (F=8,750 p=.000 p<.05). Bu farklılığın hangi gruplar arasında ve hangi yöne doğru olumlu olduğunu saptamak için yapılan Tamhane’s T2 testi sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Annenin Meslek Durumuna İlişkin Tamhane’s T2 Analizi Sonuçları

Gruplar	Meslek (Anne)	Ortalama Fark	Sd	p	Anlamlı Fark
Memur	İşçi	8,4180	1,86662	,001*	1-2
	Çiftçi	11,6305	3,83310	,177	1-6
	Esnaf/Tüccar	6,4430	2,27521	,423	
	Serbest Meslek	3,3597	2,13958	,859	
	Çalışmıyor	6,0026	,82024	,000*	
İşçi	Memur	-8,4180	1,86662	,001*	2-1
	Çiftçi	3,2125	4,12447	1,000	
	Esnaf/Tüccar	-1,9750	2,73773	1,000	
	Serbest Meslek	-5,0583	2,62609	,607	
	Çalışmıyor	-2,4155	1,72955	,944	
Çiftçi	Memur	-11,6305	3,83310	,177	
	İşçi	-3,2125	4,12447	1,000	
	Esnaf/Tüccar	-5,1875	4,32476	,987	
	Serbest Meslek	-8,2708	4,25497	,673	
	Çalışmıyor	-5,6280	3,76826	,938	
Esnaf / Tüccar	Memur	-6,4430	2,27521	,423	
	İşçi	1,9750	2,73773	1,000	
	Çiftçi	5,1875	4,32476	,987	
	Serbest Meslek	-3,0833	2,93065	,996	
	Çalışmıyor	-.4405	2,16418	1,000	
Serbest Meslek	Memur	-3,3597	2,13958	,869	
	İşçi	5,0583	2,62609	,607	
	Çiftçi	8,2708	4,25497	,673	
	Esnaf/Tüccar	3,0833	2,93065	,996	
	Çalışmıyor	2,6429	2,02111	,967	
Çalışmıyor	Memur	-6,0026	,82024	,000*	6-1
	İşçi	2,4155	1,72955	,944	
	Çiftçi	5,6280	3,76826	,938	
	Esnaf/Tüccar	.4405	2,16418	1,000	
	Serbest Meslek	-2,6429	2,02111,	,967	

(1:Memur, 2:İşçi, 3:Çiftçi, 4:Esnaf/Tüccar, 5:Serbest Meslek 6:Çalışmıyor)

Tablo 14 incelendiğinde öğrenci velilerinde annesinin mesleği memur (X=81,07) olanların lehine, annesinin mesleği işçi (X=72,65) olan ve annesi çalışmayanlara (X=75,27) göre bir anlam

farklılığı olduğu görülmektedir. Yani annesinin mesleği memur olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, annesi işçi olan ve annesi çalışmayan öğrencilerin düşüncelerine oranla daha olumludur. Özdemir (1987)'de yaptığı "Türkiye'de Toplumsal Değişim ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık" adlı çalışmasında farklı meslekten gelen bireylerin çevre sorunlarına yönelik duyarlılık derecelerinin de farklı olduğunu belirtmiştir. Özdemir (2003)'de "İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Bilinçlerinin Araştırılması" isimli çalışmasında anneleri iyi eğitim alan ve mesleği memur olan öğrencilerin çevre bilgisi düzeylerinin

diğer öğrencilere oranla yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu durumu da düzenli bir geliri olan memur grubunun çocuklarına sundukları imkânlar ve eğitim düzeylerinin, onların çocuklarının çevreye yönelik bilgi kazanmalarında olumlu etki yaptığı şeklinde yorumlamıştır.

"İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında babanın gelir durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?" Bu araştırma sorusu ile ilgili İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden babalarının gelir durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Babanın Gelir Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	3954,947	5	790,989	10,570	,000*
Gruplar içi	74533,949	996	74,833		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 15 incelendiğinde İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrenci velilerinden babalarının gelir durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir (F=10,570 p=.000 p<.05). Bu farklılığın hangi gruptan olduğunu ve hangi yöne doğru olumlu olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir

Tablo 16. Babanın Gelir Durumuna İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Gelir Durumu (Baba)	Ortalama Fark	Sd	p	Anlamlı Fark
0-500 YTL	500 YTL-1000YTL	-2,4309	,6792	,005*	1-2
	1000YTL-1500YTL	-4,8337	,79201	,000*	1-3
	1500YTL-2000YTL	-5,1431	1,1207	,000*	1-4
	2000YTL-2500YTL	-2,2690	1,48647	,647	1-6
	2500YTL-Üstü	-4,3268	1,30931	,013*	
500YTL-1000YTL	0-500YTL	2,4309	,67962	,005*	2-1
	1000YTL-1500YTL	-2,4029	,84340	,051	
	1500YTL-2000YTL	-2,7122	1,15766	,178	
	2000YTL-2500YTL	,1618	1,51448	1,000	
	2500YTL-Üstü	-1,8959	1,34102	,719	
1000YTL-1500YTL	0-500YTL	4,8337	,79201	,000*	3-1
	500 YTL-1000YTL	2,4029	,84340	,051	
	1500YTL-2000YTL	-.3093	1,22581	1,000	
	2000YTL-2500YTL	2,5647	1,56930	,576	
	2500YTL-Üstü	,5070	1,40264	,999	
1500YTL-2000YTL	0-500YTL	5,1431	1,12077	,000*	4-1
	500 YTL-1000YTL	2,7122	1,15766	,178	
	1000YTL-1500YTL	,3093	1,22851	1,000	
	2000YTL-2500YTL	2,8740	1,56930	,576	
	2500YTL-Üstü	,8163	1,40264	,996	
2000YTL-2500YTL	0-500YTL	2,2690	1,48647	,647	
	500 YTL-1000YTL	-.1618	1,51448	1,000	
	1000YTL-1500YTL	-2,5647	1,56930	,576	
	1500YTL-2000YTL	-2,8740	1,75829	,576	
	2500YTL-Üstü	-2,0577	1,8407	,885	
2500YTL-Üstü	0-500YTL	4,3268	1,30931	,013*	6-1
	500 YTL-1000YTL	1,8959	1,34102	,719	
	1000YTL-1500YTL	-.5070	1,40264	,999	
	1500YTL-2000YTL	-.8163	1,61129	,996	
	2000YTL-2500YTL	2,0577	1,88407	,885	

(1:0-500YTL, 2:500YTL-1000YTL, 3:1000YTL-1500YTL, 4:1500YTL-2000YTL, 5:2000YTL-2500YTL, 6:2500YTL-Üstü)

Tablo 16 incelendiğinde öğrenci velilerinde babasının gelir durumu 2500YTL-Üstü ($X=77,67$), 1500YTL-2000YTL ($X=78,48$), 1000YTL-1500YTL ($X=78,17$), 500-1000YTL ($X=75,77$) olanların lehine, geliri 0-500YTL ($X=73,34$) olanlara göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu durumda babasının gelir durumu 2500YTL-Üstü, 1500YTL-2000YTL, 1000YTL-1500YTL ve 500-1000YTL aralığında olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, babasının gelir durumu 0-500YTL aralığında olan öğrencilerin düşüncelerine göre daha olumludur.

Yılmaz ve ark. (2004), "Türk İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Sorunlara Yönelik Görüşleri" adlı araştırmasında, "Çevresel Sorunlara Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılarak tutumların cinsiyet, öğrenim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, okulun bulunduğu bölge gibi değişkenlere göre karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda; yüksek aile gelirine sahip öğrencilerin düşük aile gelirine sahip öğrencilere göre, daha olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenci velilerinden babalarının gelir durumlarını yüksek, orta ve düşük olarak üç farklı sosyo-ekonomik gruba ayıracak olursak, orta gelir düzeyinde yer alan öğrencilerin diğer gelir düzeylerinde yer alan öğrencilere göre çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin daha olumlu olduğu görülecektir.

Tablo 17. Babanın Gelir Durumlarına Göre Oluşturulan Sosyo-Ekonomik Gruplar

Gelir Durumları	N	X	Sosyo-Ekonomik Grup
1500YTL - 2000YTL	70	78,48	Orta
1000YTL - 1500YTL	170	78,17	Orta
2500YTL - Üstü	49	77,67	Yüksek
500YTL - 1000YTL	276	75,77	Düşük
2000YTL - 2500YTL	37	75,61	Yüksek
0 - 500YTL	400	73,34	Düşük

Tablo 17'de de görüleceği orta sosyo-ekonomik gruba dâhil olan öğrencilerin çevre sorunlarına hakkındaki düşünce düzeyleri ortalamaları, diğer gruplara oranla daha üst düzeydedir. En düşük

ortalamanın ise geliri durumuna bağlı sosyo-ekonomik grubu en düşük olan ailelere dâhil olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Uzun ve Sağlam (2005) yaptıkları "Sosyo Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi" adlı çalışmada, öğrencilerin aile gelir seviyesi, ailedeki birey sayısı, ebeveynlerinin eğitim durumlarını dikkate alarak yüksek, orta ve düşük sosyo-ekonomik gruplar oluşturulmuşlardır. Bu gruplar arasında da çevre bilinci ve çevre akademik başarısı yönünden anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmış,

elde edilen sonuçlara göre, "orta" sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin çevre bilinci ortalamasının, "yüksek ve düşük sosyo-ekonomik" gruplar içindeki öğrenci ortalamalarından farklı ve "orta seviye grubu" lehine olduğunu saptamışlardır. "İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili görüşleri arasında annenin gelir durumu açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?" Bu araştırma sorusuna ilişkin ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin öğrenci velilerinden annelerinin gelir durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Annenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2719,823	6	453,304	5,953	.000*
Gruplar içi	75769,073	996	76,150		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 18 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin öğrenci velilerinden annelerin gelir durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir ($F=5,953$ $p=.000$ $p<.05$). Bu farklılığın hangi gruplardan olduğunu ve hangi yöne doğru olumlu olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 19'da verilmişti

Tablo 19. Annenin Gelir Durumuna İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Gelir Durumu (Anne)	Ortalama Fark	Sd	P	Anlamlı Fark
Geliri Yok	0-500YTL	-.1698	1,59540	1,000	1-4
	500 YTL-1000YTL	-2,1274	1,36374	,708	
	1000YTL-1500YTL	-6,4733	1,36374	,000*	
	1500YTL-2000YTL	-3,9655	2,27278	,586	
	2000YTL-2500YTL	-6,6114	3,09961	,334	
	2500YTL-Üstü	-9,1739	3,91393	,224	
0-500 YTL	Geliri Yok	,1698	1,59540	1,000	2-4
	500YTL-1000YTL	-1,9575	2,05606	,964	
	1000YTL-1500YTL	-6,3035	2,05606	,036*	
	1500YTL-2000YTL	-3,7957	2,74465	,811	
	2000YTL-2500YTL	-6,4415	3,46052	,507	
	2500YTL-Üstü	-9,0040	4,20552	,329	
500YTL-1000YTL	Geliri Yok	2,1274	1,36374	,708	
	0-500YTL	1,9575	2,05606	,964	
	1000YTL-1500YTL	-4,3459	1,88198	,240	
	1500YTL-2000YTL	-1,8382	2,61679	,992	
	2000YTL-2500YTL	-4,4840	3,36001	,836	
	2500YTL-Üstü	-7,0465	4,12321	,610	
1000YTL-1500YTL	Geliri Yok	6,4733	1,36374	,000*	4-1
	0-500YTL	6,3035	2,05606	,036*	
	500 YTL-1000YTL	4,3459	1,88198	,240	4-2
	1500YTL-2000YTL	2,5078	2,61679	,963	
	2000YTL-2500YTL	-.1381	3,36001	1,000	
	2500YTL-Üstü	-2,7006	4,12321	,995	
1500YTL-2000YTL	Geliri Yok	3,9655	2,27278	,586	
	0-500YTL	3,7957	2,74465	,811	
	500 YTL-1000YTL	1,8382	2,61679	,992	
	1000YTL-1500YTL	-2,5078	2,61679	,963	
	2000YTL-2500YTL	-2,6458	3,82039	,993	
	2500YTL-Üstü	-5,2083	4,50629	,910	
2000YTL-2500YTL	Geliri Yok	6,6114	3,09961	,334	
	0-500YTL	6,4415	3,46052	,507	
	500 YTL-1000YTL	4,4840	3,36001	,836	
	1000YTL-1500YTL	,1381	3,36001	1,000	
	1500YTL-2000YTL	2,6458	3,82039	,993	
	2500YTL-Üstü	-2,5625	4,97481	,999	
2500YTL- Üstü	Geliri Yok	9,1739	3,91393	,224	
	0-500YTL	9,0040	4,20552	,329	
	500YTL-1000YTL	7,0465	4,12321	,610	
	1000YTL-1500YTL	2,7006	4,12321	,995	
	1500YTL-2000YTL	5,2083	4,50629	,910	
	2000YTL-2500YTL	2,5625	4,97481	,999	

(1:Geliri Yok, 2:0-500YTL, 3:500YTL-1000YTL, 4:1000YTL-1500YTL, 5:1500YTL-2000YTL, 6:2000YTL-2500YTL, 7:2500YTL-Üstü)

Tablo 19 incelendiğinde öğrenci velilerinden annesinin gelir durumu 1000YTL-1500YTL (X=81,42) olanların lehine, geliri 0-500YTL (X=75,12) olanlarla, geliri olmayanlara (X=74,95) göre anlamlı bir farklılık görülmektedir. Buradan hareketle annesinin geliri 1000YTL-1500YTL aralığında olan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri, annesinin geliri 0-500 YTL aralığında olan ve annesinin geliri olmayan öğrencilerin düşüncelerine oranla daha olumludur denilebilir.

Özdemir (1987)'de "Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık" isimli çalışmasında bireylerin gelirleri ile çevre sorunlarına duyarlılık

dereceleri arasında doğru bir orantı saptamıştır. Gelir düzeyi yükseldikçe çevre sorunlarına yönelik duyarlılık derecesi de yükselmekte, gelir düzeyi düştükçe çevre sorunlarına duyarlılık derecesi de düşmektedir.

"İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarıyla ilgili düşünceleri arasında yaşanan yer açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?" Bu son araştırma sorusu ile ilgili ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrencilerin yaşadıkları yer durumu bakımından anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin Yaşadıkları Yer Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	8751,811	3	2917,270	41,749	.000*
Gruplar içi	69737,085	998	69,877		
Toplam	78488,896	1001			

Tablo 20 incelendiğinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin öğrencilerin yaşadıkları yer durumları bakımından anlamlı bir farklılık oluşturdukları görülmektedir (F=41,749 p=.000 p<.05). Bu farklılığın hangi gruplardan olduğunu ve hangi yöne doğru olumlu olduğunu saptamak için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Yaşadıkları Yer Durumuna İlişkin Tukey Analizi Sonuçları

Gruplar	Yaşanılan Yer	Ortalama Fark	Sd	p	Anlamlı Fark
İl	İlçe	8,8870	1,05146	,000*	1-2
	Kasaba	3,1901	,66667	,000*	1-3
	Köy	6,0345	,68053	,000*	1-4
İlçe	İl	-8,8870	1,05146	,000*	2-1
	Kasaba	-5,6969	1,11951	,000*	2-3
	Köy	-2,8525	1,12782	,056	
Kasaba	İl	-3,1901	,66667	,000*	3-1
	İlçe	5,6969	1,11951	,000*	3-2
	Köy	2,8444	1,12782	,002*	3-4
Köy	İl	-6,0345	,68053	,000*	4-1
	İlçe	2,8525	1,12782	,056	4-3
	Kasaba	-2,8444	,78157	,002*	

(1:İl, 2:İlçe, 3:Kasaba, 4:Köy)

Tablo 21 incelendiğinde öğrencilerin yaşadıkları yerlere göre il (X=78,22) merkezinde yaşayanlar ile ilçe (X=69,33), kasaba (X=75,03) ve köyde (X=72,18) yaşayanlar arasında il merkezinde yaşayanların lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yine kasabada (X=75,03) yaşayan öğrenciler ile ilçe (X=69,33) ve köylerde (X=72,18) yaşayanlar arasında da kasabada yaşayanların lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Yani il merkezinde yaşayan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri ilçe, kasaba ve köylerde yaşayan öğrencilere oranla daha olumludur. Aynı şekilde kasaba da yaşayan öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri de, ilçe ve köylerde yaşayan öğrenci düşüncelerine oranla daha olumludur.

Özdemir (1987)’de yaptığı “Türkiye’de Toplumsal Değişim ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık” adlı çalışmada, kent kökenlilerin kasaba kökenlilere, kasaba kökenlilerinde köy kökenlilere oranla çevre sorunlarına yönelik daha duyarlı davranışlar gösterdiklerini belirlemiştir. Aynı zamanda yerleşim yerlerinin nüfus büyüklükleri ile çevre sorunlarına duyarlılık derecelerinin doğru orantılı olduğunu belirtmiştir. Hampel ve ark. (1994), yaptıkları “Kentlerde ve Şehirlerde Yaşayan Gençlerin Çevresel Bilinçleri Arasındaki Farklar” adlı çalışmada uygulanan çevresel tutum ve bilinç ölçeğinde, kentsel alanlarda yaşayan öğrencilerin kırsal alanlarda yaşayan öğrencilere göre çevre sorunlarına yönelik daha ilgili olduklarını belirlemişlerdir. Ayrıca kentsel alanlarda yaşayan öğrencilerin kırsal alanlarda yaşayan öğrencilere göre daha olumlu çevre tutumuna sahip oldukları saptanmıştır. Şama (1997), araştırmasında öğrencilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim birimlerini nüfus sayılarına göre üçe ayırmış ve nüfusun yoğun olduğu kentlerde diğer yerleşim birimlerine göre öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirlemiştir. Özdemir (2003), “Çevre Bilgi ve Bilincinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, öğrencilerin okullarının buldukları yerlere göre büyük şehirlerde öğrenim gören öğrenciler ile kırsal kesimde öğrenim gören öğrenciler arasında büyük şehirlerde öğrenim görenlerin lehine anlamlı bir fark olduğunu belirlemiştir. Okulların bulunduğu yerin ve okulların eğitim imkânlarının bu sonucu ortaya çıkarmış olabileceğini belirtmiştir.

5. Sonuç

Bu araştırmanın bulgularına göre ilköğretim 4. ve 5. Sınıf öğrencileri çevre ile ilgili olumlu düşüncelere sahiptirler. Yine ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin ölçekte yer alan maddelerin aritmetik ortalamalarına göre, genel anlamda nitel karşılığı “katılıyorum” düzeyindedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki düşünceleri sınıf değişkeni bakımından incelendiğinde 5. Sınıf öğrenci düşüncelerinin, 4. Sınıf öğrencilerine göre daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe, çevreye karşı daha olumlu düşünce oluşturdukları ifade edilebilir. Cinsiyet bakımından incelendiğinde ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu düşünceler belirttikleri görülmektedir. Bu sonuca göre de kız öğrencilerin

çevre sorunları hakkındaki düşüncelerinin erkek öğrencilerin görüşlerine göre daha üst düzeyde olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Öğrenci ebeveynlerinin eğitim durumları incelendiğinde, daha olumlu düşünce belirten öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim seviyesi yüksek velilerden oluşmakta olduğu belirlenmiştir. Öğrenci velilerinin meslek durumları incelendiğinde, devlet memuru gibi ailesi düzenli bir gelir grubunda olan öğrencilerin düşüncelerinin, diğer meslek gruplarına oranla daha olumlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğrenci velilerinin gelir düzeyleri değişkeni incelendiğinde ise velilerin gelir seviyesi yükseldikçe öğrencilerin de çevreye karşı olumlu düşünce geliştirdiği belirlenmiştir.

Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerinin büyüklüğü, imkânları ve gelişmişlik düzeyi de öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki düşüncelerini etkilemektedir. Şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin düşünceleri, ilçe, kasaba ve köy yerleşim yerlerinde yaşayan öğrenci düşüncelerinden daha olumludur.

Bu sonuçlara bağlı olarak, bireylere olumlu bir çevre bilinci kazandırabilmek için aile içi ve okul öncesi eğitimden başlamak üzere yüksek öğretime kadar bütün programlarda, çevre ile ilgili uygulama ağırlıklı eğitime önem verilebilir. Çevre ile birey arasında erken yaşlarda kurulacak bağ ve aşılacak olan doğa sevgisi çevrenin geleceği için büyük önem teşkil edecektir. Çevre eğitimi konusunda bu eğitimin uygulayıcıları olacak olan öğretmenlerin çevre ve çevre eğitimi konusundaki öğrenme ihtiyaçları belirlenip bu konularda hizmet içi eğitim verilebilir, fakültelerinin öğretmen yetiştiren programlarına bu eğitimin verilebileceği dersler konularak öğretmenlerin meslek süreci öncesinde bu eğitimi alması sağlanabilir.

Kaynaklar

- Anonim, 2007. *Türkiye Çevre Durum Raporu*, Ankara.
- Badem, N, 2010. 4. Sınıf Öğrencilerinin Gezi Gözlem İle Desteklenmiş Öğretimin Çevre Kirliliği İle İlgili Farkındalıklarının Oluşumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Bozkurt, O, 2001. İlköğretim Öğrencilerinin (6., 7. ve 8. Sınıf) Bazı Çevre Problemleri Hakkında Sahip Oldukları Yanlış Kavramların Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Dedeler, P, 1997. Avrupa Birliğinin Çevre Politikaları ve Türkiye’de Durum. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, M, 2003. Sanayileşme ve Çevre Sorunları.
- Görümlü, T, 2003. Liselerde Çevreye Karşı Duyarlılığın Oluşturulmasında Çevre Eğitiminin Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hampel, B, Holdswort, R, and Boldert, J, 1994. *Urban/rural differences in environmental consciousness among adolescents*. Retrieved December 19, 2008, from
- Karasar, N, 2006. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım, s.79.
- Kızılaslan, H. ve N, 2005. Çevre Konusunda Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları (Tokat ili Artova İlçesi Örneği), *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1).
- Özdemir, A, 2003. İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre Bilgisi ve Bilinçlerinin Araştırılması. Doktora Tezi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özdemir, Ş, 1987. Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık. Doktora Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şama, E, 1997. Üniversite Gençliğinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları-Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma-. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Tican, S, 1996. Ortaokul Sekizinci Sınıf Fen Bilgisi Programına Entegre Edilen Hava Koruma Ünitesinin Öğrencilerin Hava ve Çevre ile İlgili Tutumlarının Etkisi Üzerine Bir Pilot Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türküm, A. S, 2006. Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci, 17.10.2007,
- Uzun, N. ve Sağlam, N, 2005. Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevre Akademik Başarısı Üzerindeki Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29.
- Yılmaz, O, Boone, W. & Andersen, H. O, 2004. Views of elementary and middle school Turkish students toward environmental issues. *International Journal of Science Education* 26 (12).

İnternet kaynakları

- 1- <http://www.aof.edu.tr/kitap/IOLTP/1268/unite10.pdf> (17.10.2007)
- 2- <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~dogan/4.html> (04.01.2008)
- 3- <http://www.csu.edu.au/research/crsr/ruralsoc/v5n4p13.html> (04.01.2008)